

## บทที่ 2

### ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

#### 2.1 ความหมายและความสำคัญ

เศรษฐกิจพอเพียง คือ ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พวกเราชาวไทยมานานกว่า 30 ปี และภายหลังที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ‘ฟองสบู่แตก’ ในปี พ.ศ. 2540 พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำให้เราใช้เป็นแนวทางการแก้ไข เพื่อให้ประเทศไทยเรารอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในทุกๆ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักที่เราคนไทยทุกคน ทุกระดับสามารถนำไปปฏิบัติได้ ไม่ใช่เฉพาะเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา อย่างที่หลายคนเข้าใจแต่หมายถึงทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา ทุกอาชีพ เราสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับตนเองได้ในทุกๆ เรื่องทั้งการดำเนินชีวิตประจำวัน การศึกษาเล่าเรียน หรือทำงานในสาขาต่างๆ

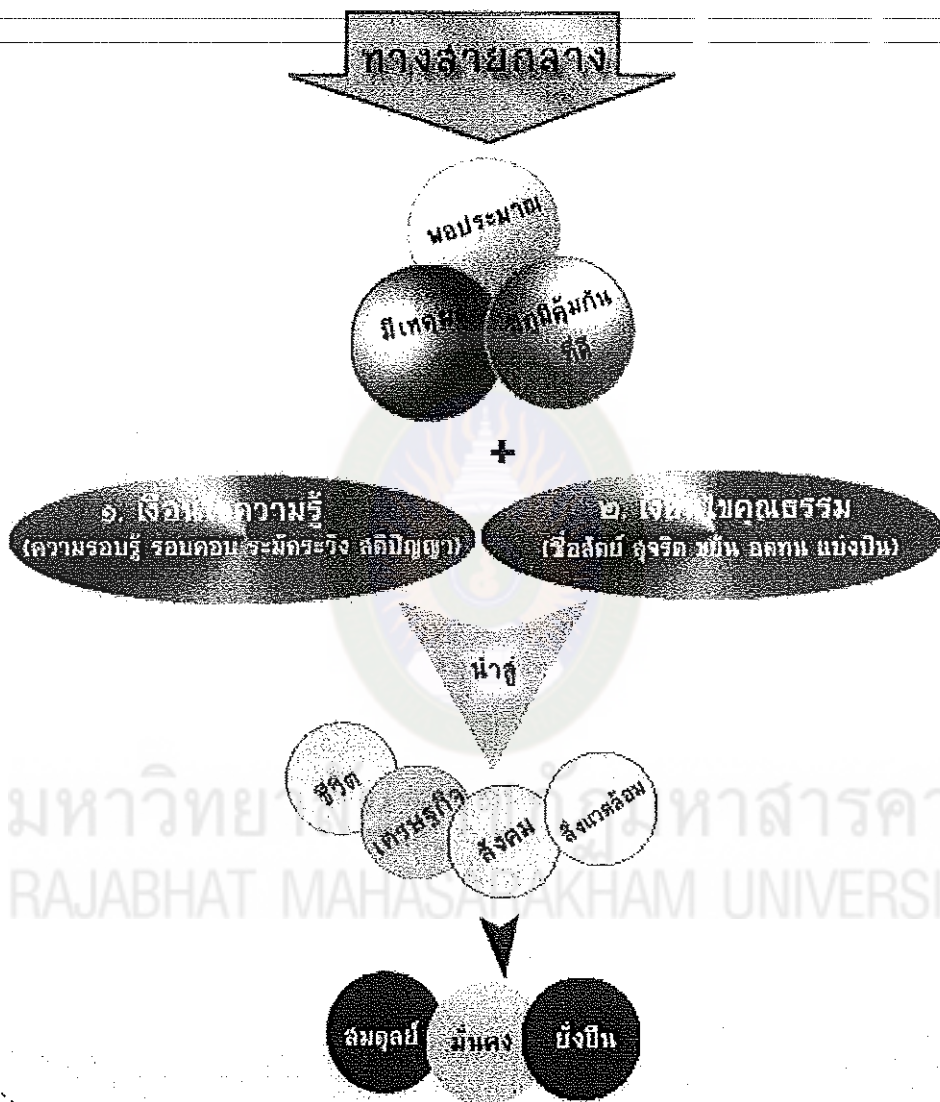
เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้ปฏิเสธทุนนิยม และไม่ได้บอกให้เราอยู่อย่างขมขื่อ ไม่ได้ปฏิเสธความร่ำรวย ไม่ใช่การปิดประเทศเลิกค้าขาย ไม่ใช่ความเขล้าหลัง ไม่ได้ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งใหม่ๆ แต่ เป็นแนวคิด เพื่อให้เราใช้ ปัญญาปรับตัวให้เข้ากับกระแสของการเปลี่ยนแปลงอย่างพอเหมาะ พอดีเพื่อความก้าวหน้าที่ดี สมดุล มั่นคง และยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผน และการบริหารจัดการ ดังนั้น จึงให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุน และทรัพยากรในมิติต่างๆ เน้นการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้เรามีความแข็งแรง ให้เรารู้เท่าทัน ให้เรามีความพร้อมที่จะออกไปแข่งขัน ให้เราก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ดังนั้น หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงเน้นการปฏิบัติที่ไม่ประมาณ นั่นคือ เน้นให้เราดำเนินชีวิตบน “ทางสายกลาง” ก็คือ ความพอเหมาะพอดีไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป ไม่สุดโต่ง ไม่โลภมาก ไม่ฟุ้งเฟ้อจนเกินฐานะแต่ก็ไม่ใช่ตระหนี่ถี่เหนียวหรือประหยัดจนขาดแคลนถ้าเราจะนำหลักปรัชญานี้ไปใช้ เราอาจจะจำด้วยหลักง่ายๆ คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข อันประกอบด้วย พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้ มีคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน และจะนำไปสู่ ประโยชน์สุขของคนไทยในที่สุด

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีชื่อเล่นที่พวกเราเรียกกันคือสามห่วงสองเงื่อนไขหรือสามห่วงรอบความคิดและสองเงื่อนไขพื้นฐานดังภาพประกอบ

กรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง  
(๗ ส่วน : ๒ เงื่อนไข)



รูปที่ 2.1 กรอบแนวความคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2551)

หัวข้อที่ ๑. ความพอประมาณ สำหรับเรานักธุรกิจนี้เป็น Paradigm shift ชนิดหนึ่งทีเดียว เป็นการออกนอกกรอบความคิดเดิมที่เราเรียนหรือถูกถ่ายทอดกันมาให้ Maximize Profit หรือทำกำไรสูงสุด โดยวิธีการต่างๆ ให้ได้มาซึ่ง bottom line กัน พอให้มาดูเรื่องพอประมาณ พวกเราบางคนอาจรับไม่ได้ “จะเป็นไปได้อย่างไรที่จะมาพอประมาณ เราต้องทำให้เต็มที่ซึ่” เป็นธรรมดาที่คนส่วนใหญ่จะคิดอย่างนั้น เพราะนั่น คือ การเปลี่ยนแปลง “Change” ชนิดหนึ่งในจิตใจและชุดความเชื่อเดิมเดิมของเรา ซึ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงก็มีการต่อต้าน (อย่างน้อยในจิตใจ) ตามมาเป็นเรื่องธรรมดาความพอประมาณในที่นี้แม้ในเว็บแรกของนักธุรกิจอาจรู้สึกขัดๆ ดูเหมือนเป็นการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือก็ความสามารถไว้ ไม่ทำงานให้เต็มประสิทธิภาพหรือเปล่า หรือเป็นข้ออ้างของคนที่ไม่อยากทำงานให้ดีเต็มที่หรือเปล่า เมื่อเรามาดูกันลึกลง เราอาจพบว่าที่แท้หลักการความพอประมาณก็ไม่ได้ผิดแปลกไปจากการทำงานให้ได้ผลดีที่สุดอย่างที่พวกเราเชื่อกัน เพียงแต่มีจุดเน้นชัดในส่วนที่ “อาจจะเกินพอ” ยกตัวอย่างเช่น บริษัทบางแห่งที่มีสินค้าหลากหลายชนิด บางสินค้าทำกำไร บางสินค้าขายไปก็ไม่ได้มีอะไรดีขึ้นมาก แถมยังเป็นภาระในหลายๆด้าน เพราะไม่ได้เป็นงานที่เราถนัดหรือมีจุดแข็งมากเท่าสินค้าอื่น เมื่อเราพบแบบนี้การตัดสินใจพื้นฐานของนักบริหารคือลดการขายสินค้าที่ไม่ค่อยได้เรื่องนั่นเอง ซึ่งเมื่ออธิบายด้วยหลักความพอประมาณก็คือ “พอ” อยู่กับสินค้าหลักๆ ไม่ “โลภ” หรือ “อยากทำ” สินค้าอื่นสินค้าอื่นไปหมด การตัดสินใจบนพื้นฐานความพอประมาณนี้ นอกจากเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลงน้ำหนักทรัพยากรถูกที่แล้ว ยังเป็นการช่วยให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในระยะยาว ย้ำ “ระยะยาว” ไม่ใช่เพียงผลกำไรในระยะสั้นปีสองปีแรกแต่รากฐานของบริษัทมั่นคงลง สะสมปัญหาต่างๆ เก็บไว้ เช่นความรู้ในการทำเรื่องนั้นๆ ไม่มากพอแต่ไม่ลงทุนเรียนรู้เพิ่ม ออกแรงกดดันกันไปเท่านั้นจนคนของบริษัททำงานจนป่วยทั้งกายและใจ หรือทำไปกระทบกับชุมชนสิ่งแวดล้อมในทางลบไป หรือทำกำไรเต็มที่โดยการลดต้นทุนให้มากที่สุด แม้ว่าสินค้าที่ผลิตออกมาสุดท้ายจะอันตรายต่อผู้บริโภค เหล่านี้ล้วนแต่เกิดจาก “ความไม่พอประมาณ” ทั้งสิ้น ยังผลให้เกิดปัญหาตามมามากมาย และในที่สุดก็มิได้ประสบความสำเร็จได้ในระยะยาว

หัวข้อที่ ๒. ความมีเหตุผล ดูไปแล้วไม่ได้เป็นหลักการที่ขัดใจพวกเราแต่อย่างใดในการดำเนินธุรกิจทั้งหลายการใช้ข้อมูลจริงข้อมูลที่บอกพอเป็นหลักพื้นฐานของเราอยู่แล้วในการตัดสินใจทั่วไปทางภาคธุรกิจเรานั้นเรื่องนี้กันมาโดยตลอดเราพบกันอยู่แล้วว่าผู้บริหารที่ตัดสินใจบนข้อมูลที่น้อยเกินไปหรือบนข้อมูลเพียงเขาเล่าว่าหรือไม่ได้มีวิจัยหรือเนื้อหาจริงสนับสนุนนั้นเสี่ยงภัยมากยิ่งขึ้นใครชอบตัดสินใจบนอารมณ์ความรู้สึกด้วยแล้วบางครั้งอาจใช้แต่หลายครั้งก็พลาดได้นั้นก็อยู่บนข้อจำกัดต่างๆเช่นเงื่อนเวลา ความมีเหตุผลนี้ เช่นเดียวกับหัวข้ออื่นๆคืออยู่บนสองเงื่อนไขได้แก่ เงื่อนความรู้ และเงื่อนคุณธรรม ความรู้มาจากแหล่งต่างๆที่เราคุ้นเคยไม่ว่าจะการวิจัย การหาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทั้งข้อมูลปฐมภูมิเช่น สัมภาษณ์ แบบสอบถาม หรือข้อมูลทุติยภูมิ เช่น

การรวบรวมเอกสารที่ตีพิมพ์ การหาข้อมูลจากการเก็บรวบรวมอยู่แล้วในหน่วยต่างๆ งบการเงิน ฯลฯ แล้วแต่ว่าการตัดสินใจนั้นๆต้องการข้อมูลแบบใดเจาะลึกแค่ไหน ส่วนเรื่องคุณธรรมนี้เป็นพื้นฐานความคิดที่สำคัญและไม่ควรละเลย เพราะอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ในระยะยาว เป็นต้นว่า เราลดต้นทุนการผลิตโดยใช้วัตถุดิบบางตัวที่ถูกลงแต่มีผลต่อสุขภาพของผู้บริโภค แม้ว่าเราจะขายได้กำไรมากขึ้นในระยะสั้น แต่เมื่อผู้บริโภคเริ่มไม่สบายเจ็บไข้จากผลิตภัณฑ์ของเรา ไม่เพียงแต่เราขายสินค้าประเภทนั้นไม่ได้อีก แต่พาลจะทำให้บริษัทเราขายสินค้าตัวอื่นไปไม่ได้ด้วย เพราะเขาเริ่มไม่เชื่อถือเราแล้ว ในทางกลับกัน ถ้าเราระมัดระวังคิดแทนลูกค้าเป็นห่วงลูกค้าเป็นประจำ ลูกค้าก็มีความเชื่อถือเรามากยิ่งขึ้นในระยะยาว นี่ก็เป็นตัวอย่างของความมีเหตุผลบนรากฐานคุณธรรม ไม่ใช่เหตุผลเข้าข้างตัวเองแต่อย่างเดียว

หัวข้อที่ ๓. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แนวความคิดนี้สอดคล้องกับการทำธุรกิจอีกเช่นกัน สมัยนี้เราคุยกันถึง Risk Management หรือการบริหารความเสี่ยง ไม่ว่าจะเป็นการบริหารความเสี่ยงในเรื่องการเงิน หรือการบริหารความเสี่ยงในด้านต่างๆ ตั้งแต่การบริหาร ไปจนถึงการจัดการกับชุมชนรอบองค์กร หรือสิ่งแวดล้อมต่างๆ วันนี้ในเมืองไทยมีกรณีศึกษาให้เห็นมากมายถึงองค์กรหรือบริษัทที่ไม่รู้จักการสร้างภูมิคุ้มกัน หรือประมาทที่จะจัดการกับผลกระทบจากภายนอก จนกระทั่งองค์กรอยู่ไม่ได้ต้องสลายตัวไป หรือไม่แข็งแรงมากพอที่จะต่อสู้กับสภาวะวิกฤตต่างๆ เป็นต้นว่า องค์กรที่ใช้คนอย่างเดียว ไม่ได้มีการฝึกกองทัพหรือพัฒนาฝีมือและจิตใจคนของตน ทำไปสักพักก็อาจมีอาการ คนเข้าออกเป็นประจำ พนักงานไม่รักองค์กรเห็นองค์กรเราเป็นเพียงทางผ่านเป็นตราประทับอยู่ในประวัติการทำงานของเขาเท่านั้น หรือมีอาการทำงานในสภาวะปกติพอได้แต่พอพบสภาวะวิกฤต ไม่ว่าจะเป็วิกฤตเศรษฐกิจ หรือวิกฤตอื่นๆ ในองค์กรพนักงานกลับไม่สามารถจัดการได้ หรืออาจเป็นตัวก่อปัญหาเสียเอง เหล่านี้ก็มีให้เห็นกันมากมายตั้งแต่ปี ๒๕ เป็นต้นมา บางองค์กรก็ไม่มีภูมิคุ้มกันในเชิงการเงิน ทุ่มสุดตัว แบบ “เกินพอดี” กู้เงินจนไม่มีเงินสำรองหมุนเงินเดือนชนเดือนทั้งที่ไม่จำเป็น แต่พอดีเขาให้เครดิตมา ก็ใช้กันอย่างวิเศษย่นไปหน่อย ไม่ได้ใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพจริง ก่อให้เกิดหนี้ที่เกินตัว สภาวะแบบนี้ไม่ใช่เพียงระดับองค์กรที่มีมาก ระดับบุคคลจนถึงรากแก้วก็ไม่น้อย ที่กู้เงินส่วนบุคคลมาเกินตัว ชำระไม่ทันก็ได้ดอกเบี้ยท่วมทับ เครียดก็เครียด ทำงานก็ไม่มีความสุข กลับบ้านก็ชวนทะเลาะกับที่บ้าน ลูกหลานได้รับรังสีอำมหิตไปด้วย ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆกระทบมาเป็นกระบวน ...เพียงเพราะ...ไม่พอ ...ไม่ได้เตรียมภูมิคุ้มกัน เป็นต้นว่า การออม การเก็บส่วนเกินไว้ยามฉุกเฉิน หรือกู้ในขอบเขตที่พอดี ทั้งสามหัวข้อที่เราคุยกันนี่อย่างที่เราเรียนแล้วคืออยู่บนพื้นฐานเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม นั่นคือไม่จำเป็นที่เราตัดสินใจว่าพอประมาณหรือไม่ มีเหตุผลพอหรือไม่ หรือภูมิคุ้มกันพอหรือไม่ควรทำอย่างไรนั้น อยู่บนพื้นฐานความรู้วิชาการเนื้อหาข้อเท็จจริง และพื้นฐานคุณธรรมทั้งสิ้น มีความรู้รอบ รอบคอบ ไม่ประมาท และการตัดสินใจไม่ไปทำให้ใครเดือดร้อน แต่กลับแบ่งปัน เอื้อเฟื้อกับ

ผู้อื่น โดยใช้สติปัญญา ตลอดจนความเพียร ความอดทนเพื่อให้บรรลุจุดหมาย นั่นคือการอยู่รอด รุ่งเรืองอย่างมีความสุขขององค์กรหรือบริษัทของเรา ซึ่งประกอบไปด้วยพนักงานทั้งหลายและตัวเรา ด้วย

เป้าหมายรวมของชาติในภาพรวมซึ่งประกอบไปด้วยเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมที่สมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นเป้าหมายที่เน้นความยั่งยืนในระยะยาว การทำงานการตัดสินใจต่างๆตลอดจนการใช้ชีวิตจึงไม่สุดโต่งไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนเกิดความไม่สมดุล เราไม่ได้คุยกันว่าต่อไปนี่รัดเข็มขัดประหยัดทุกอย่างจนเครียด เพราะนั่นก็ไม่ใช่ความพอดี แต่เป็นความไม่พอดีในอีกชั่วหนึ่ง เรากลับเน้นกันในเรื่อง “สมดุล” ท่านอาจารย์สุเมธ เปรียบเทียบให้ฟังว่า เหมือนการรับประทานอาหาร รับประทานมากเกินไปก็อึดเกิน ก่อให้เกิดโรคอ้วน โรค ความดัน ไขมันในเลือดสูง ฯลฯ ซึ่งสุขภาพเราก็ไม่ดี ก็ต้องไปหาหมอ ในทางตรงกันข้ามถ้าเราอดอาหารไปเลย เราก็หิว ไม่สบายกายใจ ลำบากอีก ดังนั้นการยึดหลักสายกลาง หรือความพอดี คือ รับประทานแต่พอควร พอดีหายหิว ให้เรามีแรงทำอะไรต่อได้ และไม่ก่อให้เกิดโรคต่างๆอีกในอนาคต

## 2.2 หลักสำคัญในการปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.1 แสวงหารายได้ด้วยความสุจริต และเป็นอาชีพที่เอื้อประโยชน์แก่สังคม

2.2.2 ขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่น ตั้งใจ ใฝ่ความเจริญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

2.2.3 เรียนรู้ต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอก พัฒนาตนเองไม่หยุดนิ่ง

2.2.3 พึ่งตนเองก่อน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2.2.4 ประหยัด รู้จักเก็บออม และสร้างหลักประกันให้แก่ชีวิต

2.2.5 กินอยู่อย่างสมถะ ถือครองวัตถุโดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นอันดับแรก

2.2.6 ไม่ซื้องานเยาะเยียดคด เหล้า บุหรี่ อบายมุขทั้งปวง

2.2.7 ใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างประหยัด อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างนอบน้อม

2.2.8 มีศีลธรรม ยึดมั่นในวิถีแห่งความถูกต้องดีงาม

การดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่างๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง

(๔) ศาสตร์การ (สาธารณสุข เงินกู้)

- แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิภาพและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานีนอนามัยเมื่อยามป่วย

ไข้ หรือมีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

(๕) การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา)

- ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียน

ให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

(๖) สังคมและศาสนา

- ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

โดยกิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่

เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

**ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม**

เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่สองแล้ว เกษตรกร หรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนา  
ก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือ  
บริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคาร หรือบริษัทเอกชนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

กล่าวคือ

- เกษตรกรขายข้าวได้ราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)

- ธนาคารหรือบริษัทเอกชนสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรง

จากเกษตรกรและมาสีเอง)

- เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก

(เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง)

- ธนาคารหรือบริษัทเอกชน จะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการใน

กิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

**หลักการและแนวทางสำคัญ**

๑. เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่  
ประหยัดก่อน ทั้งนี้ ชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำนอง  
เดียวกับการ “ลงแขก” แบบดั้งเดิมเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานด้วย

๒. เนื่องจากข้าวเป็นปัจจัยหลักที่ทุกครัวเรือนจะต้องบริโภค ดังนั้น จึงประมาณว่า

ครอบครัวหนึ่งทำนาประมาณ ๕ ไร่ จะทำให้มีข้าวพอกินตลอดปี โดยไม่ต้องซื้อหาในราคาแพง เพื่อยึดหลักพึ่งตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ต้องมีน้ำเพื่อการเพาะปลูกสำรองไว้ใช้ในฤดูแล้ง หรือระยะฝนทิ้งช่วงได้อย่างพอเพียง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกันที่ดินส่วนหนึ่งไว้ขุดสระน้ำ โดยมีหลักว่าต้องมีน้ำเพียงพอที่จะเพาะปลูกได้ตลอดปี ทั้งนี้ ได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางว่า ต้องมีน้ำ ๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ต่อการเพาะปลูก ๑ ไร่ โดยประมาณ ฉะนั้น เมื่อทำนา ๕ ไร่ ทำพืชไร่ หรือไม้ผลอีก ๕ ไร่ (รวมเป็น ๑๐ ไร่) จะต้องมีน้ำ ๑๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อปี

ดังนั้น หากตั้งสมมติฐานว่า มีพื้นที่ ๕ ไร่ ก็จะสามารถกำหนดสูตรคร่าวๆ ว่า แต่ละแปลงประกอบด้วย

- นาข้าว ๕ ไร่

- พืชไร่ พืชสวน ๕ ไร่

- สระน้ำ ๓ ไร่ ขุดลึก ๔ เมตร จุน้ำได้ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นปริมาณน้ำที่เพียงพอที่จะสำรองไว้ใช้ยามฤดูแล้ง

- ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ ๒ ไร่

รวมทั้งหมด ๑๕ ไร่

แต่ทั้งนี้ ขนาดของสระเก็บน้ำขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม

ดังนี้

- ถ้าเป็นพื้นที่ทำการเกษตรอาศัยน้ำฝน สระน้ำควรมีลักษณะลึก เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำระเหยได้มากเกินไป ซึ่งจะทำให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี

- ถ้าเป็นพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทาน สระน้ำอาจมีลักษณะลึก หรือตื้นและแคบ หรือกว้างก็ได้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสม เพราะสามารถมีน้ำมาเติมอยู่เรื่อยๆ

การมีสระเก็บน้ำก็เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างสม่ำเสมอทั้งปี (ทรงเรียกว่า Regulator หมายถึงการควบคุมให้ดี มีระบบน้ำหมุนเวียนใช้เพื่อการเกษตรได้โดยตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าแล้งและระยะฝนทิ้งช่วง แต่มิได้หมายความว่าเกษตรกรจะสามารถปลูกข้าวนาปรังได้ เพราะหากน้ำในสระเก็บน้ำไม่พอ ในกรณีมีเขื่อนอยู่

บริเวณใกล้เคียงก็อาจจะต้องสูบน้ำมาจากเขื่อน ซึ่งจะทำให้น้ำในเขื่อนหมดได้ แต่เกษตรกรควรทำนาในหน้าฝน และเมื่อถึงฤดูแล้ง หรือฝนทิ้งช่วงให้เกษตรกรใช้น้ำที่เก็บตุนนั้น ให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตรอย่างสูงสุด โดยพิจารณาปลูกพืชให้เหมาะสมกับฤดูกาล เพื่อจะได้มีผลผลิตอื่นๆ ไว้บริโภคและสามารถนำไปขายได้ตลอดทั้งปี

๔. การจัดแบ่งแปลงที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวณและคำนึงจากอัตราการถือครองที่ดินถัวเฉลี่ยครัวเรือนละ ๑๕ ไร่ ไร่อย่างไร

ก็ตาม หากเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่านี้ หรือมากกว่านี้ ก็สามารถใช้อัตราส่วน ๓๐:๓๐: ๓๐:๑๐ เป็นเกณฑ์ปรับใช้ได้ กล่าวคือ

ร้อยละ ๓๐ ส่วนแรก ขุดสระน้ำ (สามารถเลี้ยงปลา ปลุกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกะเฉด ฯลฯ ได้ด้วย) บนสระอาจสร้างเล้าไก่และบนขอบสระน้ำอาจปลูกไม้ยืนต้นที่ ใช้น้ำไม่มากโดยรอบได้

ร้อยละ ๓๐ ส่วนที่สอง ทำนา

ร้อยละ ๓๐ ส่วนที่สาม ปลูกพืชไร่ พืชสวน (ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ไม้เพื่อเป็นเชื้อฟืน ไม้สร้างบ้าน พืชไร่ พืชผัก สมุนไพร เป็นต้น)

ร้อยละ ๑๐ สุดท้าย เป็นที่อยู่อาศัยและอื่นๆ (ทางเดิน คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชสวนครัวหลังบ้าน เป็นต้น)

อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนดังกล่าวเป็นสูตร หรือหลักการโดยประมาณเท่านั้น สามารถ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ดิน ปริมาณน้ำฝน และสภาพแวดล้อม เช่น ในกรณีภาคใต้ที่มีฝนตกชุก หรือพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำมาเติมสระได้ ต่อเนื่อง ก็อาจลดขนาดของบ่อ หรือสระเก็บน้ำให้เล็กลง เพื่อเก็บพื้นที่ไว้ใช้ประโยชน์อื่นต่อไป

๕. การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่ มีปัจจัยประกอบหลายประการ ขึ้นอยู่กับ สภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น เกษตรกรควรขอรับคำแนะนำจาก เจ้าหน้าที่ด้วย และที่สำคัญ คือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขุดสระน้ำ เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากส่วนราชการ มูลนิธิ และเอกชน

๖. ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็น ดินดี ควรนำไปกองไว้ต่างหากเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่างๆ ในภายหลัง โดย นำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี หรืออาจนำมาถมทำขอบสระน้ำ หรือยกร่องสำหรับ ปลูกไม้ผลก็ได้ประโยชน์อีกทางหนึ่ง

#### 2.4 ตัวอย่างพืชที่ควรปลูกและสัตว์ที่ควรเลี้ยง

ไม้ผลและผักยืนต้น : มะม่วง มะพร้าว มะขาม ขนุน ทุเรียน ส้ม กล้วย น้อยหน่า มะละกอ

กะท้อน แคนบ้าน มะรุม สะเดา ขี้เหล็ก กระจับปี่ เป็นต้น

ผักล้มลุกและดอกไม้ : มันเทศ เผือก ถั่วฝักยาว มะเขือ มะลิ ดาวเรือง บานไม่รู้โรย กุหลาบ รัก

และ ช่อนกลั่น เป็นต้น

เห็ด : เห็ดนางฟ้า เห็ดฟาง เห็ดเป่าชื้อ เป็นต้น

สมุนไพรและเครื่องเทศ : หอม พริกไทย บวบ มะเกลือ ขุมเห็ด หญ้าแฝก และ



พืชผักบาง ชนิด เช่น กะเพรา โหระพา สะระแหน่ แมงลัก และตะไคร้  
เป็นต้น

ไม่ใช่สอยและเชื้อเพลิง : ใผ่ มะพร้าว ตาล กระถินณรงค์ มะขามเทศ สะแก ทองหลาง

จามจุรี กระถิน สะเดา จี่เหล็ก ประดู่ ชิงชัน และยางนา เป็นต้น

พืชไร่ : ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วพุ่ม ถั่วมะแฮะ อ้อย มันสำปะหลัง ละหุ่ง นุ่น เป็นต้น พืชไร่

หลายชนิดอาจเก็บเกี่ยวเมื่อผลผลิตยังสดอยู่ และจำหน่ายเป็นพืชประเภทผักได้ และมีราคาดีกว่าเก็บ

เมื่อแก่ ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วพุ่ม ถั่วมะแฮะ อ้อย และมันสำปะหลัง

พืชบำรุงดินและพืชคลุมดิน : ถั่วมะแฮะ ถั่วฮามาต้า โสนแอฟริกัน โสนพื้นเมือง ปอเทือง ถั่วพริ้ว  
จี่เหล็ก กระถิน รวมทั้งถั่วเขียวและถั่วพุ่ม เป็นต้น และเมื่อเก็บเกี่ยวแล้วไถกลบลงไปเพื่อบำรุงดิน  
ได้

หมายเหตุ : พืชหลายชนิดใช้ทำประโยชน์ได้มากกว่าหนึ่งชนิด และการเลือกปลูกพืชควร  
เน้นพืชยืนต้นด้วย เพราะการดูแลรักษาในระยะหลังจะลดน้อยลง มีผลผลิตทยอยออกตลอดปี ควร  
เลือกพืชยืนต้นชนิดต่างๆ กัน ให้ความร่มเย็นและชุ่มชื้นกับที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และควร  
เลือกต้นไม้ให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ เช่น ไม่ควรปลูกยูคาลิปตัสบริเวณขอบสระ ควรเป็นไม้  
ผลแทน เป็นต้น

สัตว์เลี้ยงอื่นๆ ได้แก่

สัตว์น้ำ : ปลานิล ปลานิล ปลาตะเพียนขาว ปลาดุก เพื่อเป็นอาหารเสริมประเภท  
โปรตีน และยังสามารถนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เสริมได้อีกด้วย ในบางพื้นที่สามารถเลี้ยงกบ ได้  
สุกร หรือ ไก่ เลี้ยงบนขอบสระน้ำ ทั้งนี้ มูลสุกรและไก่สามารถนำมาเป็นอาหารปลา  
บางแห่งอาจเลี้ยงเป็ดได้

## 2.5 ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่

๑. ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้  
ตามหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง”

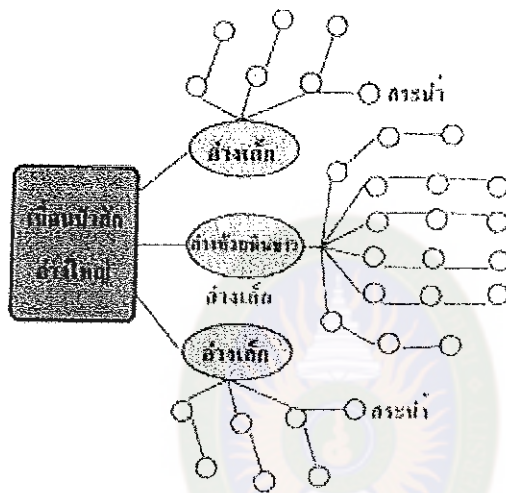
๒. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย ก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่างๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้ โดยไม่  
ต้องเบียดเบียนชลประทาน

๓. ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้  
โดยไม่เดือดร้อนในเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆ

๔. ในกรณีที่เกิดอุทกภัย เกษตรกรสามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทาง  
ราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากนัก ซึ่งเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

## 2.6 ทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์

ทฤษฎีใหม่ที่ดำเนินการ โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำฝน จะอยู่ในลักษณะ “หมิ่นเหม่” เพราะหากปีใดฝนน้อย น้ำอาจจะไม่เพียงพอ ฉะนั้น การที่จะทำให้ทฤษฎีใหม่สมบูรณ์ได้นั้น จำเป็นต้องมีสระเก็บกักน้ำที่มีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถ โดยการมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สามารถเพิ่มเติมน้ำในสระเก็บกักน้ำให้เต็มอยู่เสมอ ดังเช่น กรณีของการทดลองที่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี



รูปที่ 2.2 ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์ อ่างใหญ่ เต็มอ่างเล็ก อ่างเล็ก เต็มสระน้ำ

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2551)

จากภาพ วงกลมเล็ก คือ สระน้ำที่เกษตรกรขุดขึ้นตามทฤษฎีใหม่ เมื่อเกิดช่วงขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เกษตรกรสามารถสูบน้ำมาใช้ประโยชน์ได้ และหากน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอ ก็ขอรับน้ำจากอ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ซึ่งได้ทำระบบส่งน้ำเชื่อมต่อทางท่อลงมายังสระน้ำที่ได้ขุดไว้ในแต่ละแปลง ซึ่งจะช่วยให้อ่างเก็บน้ำเต็มสระน้ำได้ตลอดปี

กรณีที่เกษตรกรใช้น้ำกันมาก อ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ก็อาจมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ก็สามารถใช้วิธีการผันน้ำจากเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ (อ่างใหญ่) ต่อลงมายังอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ก็จะช่วยให้มีปริมาณน้ำมาเติมในสระของเกษตรกรตลอดทั้งปีโดยไม่ต้องเสี่ยงระบบการจัดการทรัพยากรน้ำตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สามารถทำให้การใช้น้ำมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุดจากระบบส่งท่อเปิดผ่านไปตามแปลงไร่นาต่างๆ ถึง ๓-๕ เท่า เพราะยามหน้าฝน นอกจากจะมีน้ำในอ่างเก็บน้ำแล้ว ยังมีน้ำในสระของราษฎรเก็บไว้พร้อมกันด้วย

ทำให้มีปริมาณน้ำเพิ่มอย่างมหาศาล น้ำในอ่างที่ต่อมาสู่สระจะทำหน้าที่เป็นแหล่งน้ำสำรอง คอย  
เติมเท่านั้นเอง



มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม  
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY